

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen kuntakohtainen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Ruokolahden kunta

Sisällys

1. Johdanto.....	3
2. Tasa-arvo – ja yhdenvertaisuussuunnitelman tarkoitus.....	4
2.1 Yhdenvertaisuuteen ja syrjintään kuuluvat käsitteet.....	4
2.2 Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö.....	7
3. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön osa-alueet.....	9
3.1 Opetuksen järjestäminen	9
3.2 Oppilasvalinnat.....	11
3.3 Oppimisen arviointi	11
3.5 Etninen tausta, kansallisuus ja kieli	12
3.6 Sukupuolen moninaisuus ja sukupuoli-identiteetti.....	13
3.7 Vammaisuus ja terveydentila.....	13
4. Toiminta syrjintä – ja häirintätapauksissa	14
4.1 Häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen	14
Liite.....	16
1. Näitä kysymyksiä voi hyödyntää esioppilaiden kanssa keskustellessa.	16
2. Kysymyksiä tasa-arvokeskusteluun oppilaiden kanssa	17
Tasa-arvokysely.....	18

1. Johdanto

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta velvoittaa varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta järjestäviä oppilaitoksia laatimaan tasa-arvosuunnitelman. Yhdenvertaisuuslaki edellyttää, että oppilaitoksilla pitää olla suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tässä oppaassa Ruokolahden kunnan varhaiskasvatusta, esi- ja perusopetusta saavia lapsia ja nuoria kutsutaan oppilaiksi.

Tasa-arvon edistäminen yksiköissä tarkoittaa sitä, että oppilaita kohdellaan tasapuolisesti ja syrjimättömästi päivän kaikissa tilanteissa. Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen yksiköissä laadittava tasa-arvosuunnitelma on työkalu, joka ennaltaehkäisee sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää ja tukee sukupuolten tasa-arvon edistämistä arjessa. Tasa-arvosuunnitelmalla varmistetaan, että yksikössä tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä. Tavoitteena on myös, että tulevaisuudessa jakautuminen eri tehtävätasolle ja eri ammatteihin nykyistä tasaisemmin kykyjen ja taipumusten mukaan sukupuolesta riippumatta.

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa varhaiskasvatuksen -, esi- ja perusopetuksen yksikössä ei saa esiintyä syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn, kuten iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuuden periaate viittaa sekä syrjinnän kieltoon että ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä. Yhdenvertaisuuslaki, rikoslaki, tasa-arvolaki ja työlainsäädäntö tarkentavat syrjinnän kieltä eri elämänalueilla.

Tasa-arvon edistämässä ei ole kyse vain oikeudenmukaisuuden toteuttamisesta, vaan myös edellytysten luomisesta viihtyisän ja motivoivan oppimisympäristön syntymiseksi. Kun kaikkien osaamista ja työtä arvostetaan oikeudenmukaisesti, edistää se oppilaiden hyvinvointia ja viihtyvyyttä.

Tavoitteena on tasa-arvoinen, yhteistyökykyinen sekä tuloksekas työympäristö, jossa tasa-arvo on osa koko toimintakulttuuria. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on kaikkien varhaiskasvatus-, esi- ja perusopetuksen yksikön jäsenten velvollisuus. Erityisesti yksikön johdon ja henkilökunnan sitoutuminen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin on tärkeää. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman perimmäinen tarkoitus on, että tasa-arvoajatus ja tavoite saataisiin luontevasti sisällytettyä kaikkeen toimintaan.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista vaikeuttaviin asenteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Syrjivät asenteet ovat usein tiedostamattomia ja syrjivät rakenteet vaikeasti havaittavissa. Ilman asenteellisia muutoksia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi tehtävät toimenpiteet jäävät vaikutukseltaan pinnallisiksi ja lyhytkestoisiksi.

Tämä opas toimii pohjana Ruokolahden kunnan varhaiskasvatus-, esi- ja perusopetuksen yksiköiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyölle. Tähän oppaaseen on koottu asioita, joita yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi tulee yksiköissä huomioida.

2. Tasa-arvo – ja yhdenvertaisuussuunnitelman tarkoitus

2.1 Yhdenvertaisuuteen ja syrjintään kuuluvat käsitteet

Syrjinnällä tarkoitetaan yhdenvertaisuuslain (1325/2014) ja yhdenvertaisuusvaltuutetun mm. mukaan seuraavaa:

- Syrjinnässä on kyse siitä, että henkilöä kohdellaan samanlaisessa tilanteessa huonommin kuin toisia yhden tai useamman henkilökohtaisen ominaisuuden takia.
- **Välitön syrjintä** on sitä, kun ihmistä kohdellaan jonkin hänen henkilökohtaisen ominaisuutensa takia huonommin kuin jotakuta toista samanlaisessa tilanteessa.
- Syrjintä voi olla myös **välillistä**. Välillinen syrjintä tarkoittaa sitä, että näennäisesti neutraali sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun henkilön muita epäedullisempaan asemaan henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella.
- Välillinen syrjintä voi olla esimerkiksi esteellinen ympäristö. Välillistä syrjintää voi olla esimerkiksi se, että viranomaisen tai palvelutarjoajan toimipisteeseen ei pääse, jos käyttää pyörätuolia tai muuta apuvälinettä.
- Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.
- Etninen syrjintä on ihmisten eriarvoista kohtelua sillä perusteella, että he kuuluvat tiettyyn etniseen tai kansalliseen ryhmään. Etnistä syrjintää voi olla myös erilaiseen asemaan asettaminen henkilön uskonnon tai kansalaisuuden perusteella.

Henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on **häirintää**, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvään syyhyn ja käyttäytymisellä luodaan mainitun syyn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri. Voidaan ajatella, että häirintä on yksi kiusaamisen muoto. Häirintään voi kuitenkin syyllistyä, vaikka ei tarkoittaisi paha. Kyseessä voi olla ei-toivottu huomio, joka ei kunnioita toisen rajoja. Häirinnälle on tyypillistä sen toistuvuus.

Sukupuoleen perustuva häirintä on ei-toivottua käytöstä, joka liittyy sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. Sukupuoleen perustuva häirintä ei ole luonteeltaan seksuaalista. Sukupuoleen perustuva häirintä voi olla esimerkiksi

- halventavaa puhetta toisesta sukupuolesta
- sukupuolivähemmistöön kuuluvan leimaamista epänormaaliksi
- toisen ihmisen väheksyntää tai nöyryyttämistä sukupuolen perusteella
- työpaikka- tai koulukiusaamista silloin, kun se perustuu kiusatun sukupuoleen.

Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Seksuaalisella häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Sillä on yhtymäkohtia kiusaamiseen, mutta häirinnän ei tarvitse aina olla ilkeämielistä. Vakavimmillaan häirintä voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikokseksi. Seksuaalinen häirintä koulussa saattaa alkaa jo alaluokilla. Seksuaalinen häirintä voi olla esimerkiksi

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä
- härskejä puheita, nimittelyä tai kaksimielisiä vitsejä
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevia huomautuksia tai kysymyksiä
- pornoaineiston esille asettamista, seksuaalisesti värittyneet kirjeet, puhelinsoitot, sähköpostit tai sosiaalisen median välineet
- seksuaalisesti värittyneitä yhteydenottoja tai toimintaa sosiaalisessa mediassa
 - fyysistä koskettelua, seksuaalisväritteisiä ehdotuksia tai vaatimuksia
- seksuaalista väkivaltaa.

(OPH: Tasa-arvotyö on taitolaji)

Muodollisen yhdenvertaisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että samanlaisessa tapauksessa ihmisiä tulee kohdella samalla tavoin. Tasapuolinen kohtelu on tärkeä hallinnon oikeusperiaate. Perustuslaki kieltää ihmisten asettamisen erilaiseen asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Hallintolain 6 § mukaan viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.

Tosiasiallinen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää yhteiskunnassa esiintyvän syrjintään perustuvan eriarvoisuuden aktiivista poistamista. Samanlainen kohtelu ei aina takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, sillä ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset. Yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen voi merkitä poikkeamista samanlaisen kohtelun periaatteesta, jotta heikommassa asemassa olevien ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuisi. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää myös välilliseen syrjintään puuttumista.

Välillinen syrjintä on usein tahatonta ja perustuu esimerkiksi siihen, ettei näennäisesti puolueettoman säännöksen tai käytännön vaikutuksia erilaisiin ihmisiin tunnisteta.

Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän (esim. vanhukset, lapset, etniset vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia erityistoimenpiteitä, jotka tähtäävät tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen eivätkä asteeltaan muodostu toisia syrjiviksi. Yhdenvertaisuuslain 9 § mukaan positiivisen erityiskohtelun on oltava pyrityn tavoitteen kannalta oikeasuhteista. Suppeassa oikeudellisessa tarkastelussa positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan määräaikaiseksi suunniteltuja rekrytointiin, uralla etenemiseen ja oppilasvalintoihin liittyviä toimenpiteitä, joilla lisätään aliedustettujen ryhmien osuutta työpaikoilla, eri henkilöstöryhmissä ja oppilaitoksissa. Ennakkoon suunnitellut painotukset vaikuttavat tilanteissa, joissa kahta muodollisesti pätevää hakijaa verrataan keskenään aliedustettua ryhmää edustavan hakijan hyväksi.

Laajemmassa tarkastelussa positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla tuetaan eri ryhmien tosiasiallista yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia eri elämänalueilla. Esimerkiksi romanilasten koulunkäyntiä tukevat erityisjärjestelyt sekä tulkkauksen ja erikielisten tiedotusmateriaalien käyttö huonosti suomea puhuvien henkilöiden kanssa asioidessa ovat tällaisia toimenpiteitä. Tässä tapauksessa voidaan puhua myös asiakaslähtöisestä palveluiden kehittämisestä.

Yhdenvertaisuuslain 15 § mukaan työn teettäjän tai koulutuksen järjestäjän on tarvittaessa tehtävä kohtuullisia mukautuksia vammaisten henkilöiden työhön tai koulutukseen pääsyn, työssä selviämisen ja työuralla etenemisen turvaamiseksi.

Kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta rasitetta esimerkiksi työnantajalle tai koulutuksen järjestäjälle, ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kohtuullisilla mukautuksilla edistetään vammaisten henkilöiden työllistymistä, työssä selviytymistä ja työn säilyttämistä, koulutusta ja elinikäistä oppimista.

Kohtuullisten mukautusten epääminen on sitä, että viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden ja palvelujen tarjoajan on tehtävä kohtuullisia mukautuksia vammaiselle henkilölle. Mukautuksilla turvataan vammaisen ihmisen yhdenvertaisuutta yksittäisissä tilanteissa. Kohtuullisten mukautusten epääminen on syrjintää.

2.2 Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

Tasa-arvo ja **yhdenvertaisuus** ovat tärkeitä periaatteita varhaiskasvatuksessa. Tässä muutamia tapoja, joilla ne huomioidaan:

1. **Toiminnalliset suunnitelmat:** Varhaiskasvatuksen yksiköissä laaditaan **tasa-arvosuunnitelma** ja **yhdenvertaisuussuunnitelma**. Nämä suunnitelmat auttavat edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta toiminnassa.
2. **Pedagoginen suunnittelu:** Varhaiskasvatuksessa pyritään suunnittelemaan toimintaa siten, että se ottaa huomioon kaikki lapset yhdenvertaisesti. Esimerkiksi leikkimahdollisuudet, materiaalit ja opetusmenetelmät suunnitellaan monipuolisesti.
3. **Sukupuolten tasa-arvo:** Varhaiskasvatuksessa pyritään purkamaan sukupuolirooleihin liittyviä stereotyyppioita. Lapset saavat mahdollisuuden leikkiä ja oppia ilman rajoituksia sukupuolen perusteella.
4. **Kulttuurinen moninaisuus:** Ymmärrys eri kulttuureista ja katsomuksista on tärkeää. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten kulttuurista identiteettiä ja kunnioitetaan erilaisia taustoja.
5. **Kieli ja viestintä:** Huomioidaan eri kieliryhmät ja tuetaan lasten kielellistä kehitystä. Viestintä on selkeää ja kaikkien ymmärrettävissä.

Nämä toimenpiteet auttavat luomaan tasa-arvoista ja yhdenvertaista varhaiskasvatusta, jossa jokainen lapsi voi kasvaa ja oppia parhaalla mahdollisella tavalla.

5 § Tasa-arvon toteuttaminen koulutuksessa ja opetuksessa

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.

5a § Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan yksikkökohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta yksikön suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

- selvitys yksikön tasa-arvotilanteesta;
- tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi;
- arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteasiakirja ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Näiden perusteiden arvoperustana toimivat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin. Tämä laki koskee kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palveluntuottajan järjestämää tai tuottamaa päiväkotitoimintaa ja perhepäivähoitoa. Lisäksi varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea oppimisen edellytyksiä ja koulutuksellista tasa-arvoa.

6 § Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän esi- ja perusopetusta järjestävän yksikön on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava yksikön toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että esi- ja perusopetuksen yksiköillä on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän yksikön on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

3. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön osa-alueet

3.1 Opetuksen järjestäminen

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustlain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan:

Esiopetuksella on sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan.

Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat ja ne näkyvät esiopetuksen toiminnassa. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiänsä kehittymistä tuetaan. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatustähtämyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan:

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista. Esi- ja perusopetuksessa huolehditaan, että oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetuksessa käytettävät työvälineet, työaineet ja oppimateriaalit ovat kaikkien saatavilla. Oppilaat eivät saa joutua epätasa-arvoiseen asemaan esimerkiksi sen vuoksi, että osalla oppilaista on käytettävissä omia digitaalisia laitteita. Mikäli opetukseen sisältyy leirikouluja, retkiä tai opintokäyntejä, jotka ovat maksullisia, varmistetaan, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua varallisuudesta huolimatta. Oppilaalla on oikeus saada myös maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä opiskeluhoito sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Opiskeluhoillon palveluiden tulee olla yhdenvertaisesti saavutettavissa.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön sekä kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Koulujen järjestyssäännöt sisältävät kiusaamisen vastaisen suunnitelman.

Varhaiskasvatuksen-, esi- ja perusopetuksen yksiköiden aikuisten toiminnassa otetaan huomioon oppilaan edun ensisijaisuus, oppilaan oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi sekä oppilaan näkemysten kunnioittaminen.

Vaikka opetus on mahdollisimman sukupuolineutraalia, otetaan opetuksessa myös huomioon ns. sukupuolitietoisuutta eli tavoitteena on tunnistaa eri sukupuolten

erilaiset tarpeet eri ikä- ja kehitysvaiheissa. Opiskeluolot järjestetään sellaisiksi, että ne sopivat kaikille. Kaikkien tulisi löytää omat vahvuutensa sukupuolesta riippumatta.

3.2 Oppilasvalinnat

Kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta lapselle, jonka kotikuntalaisissa tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on. Kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta lapselle, joka asuu kunnassa huoltajiensa työn, opiskelun, sairauden tai vastaavien syiden vuoksi, vaikka lapsella ei ole Suomessa kotikuntaa tai lapsen kotikunta on kotikuntalain perusteella toinen kunta.

Koulutuksen järjestäjän on noudatettava yhdenvertaisuuslakia määriteltäessä oppilaaksi ottamisen periaatteita.

Huoltaja tiedotetaan vuosittain esi- ja perusopetukseen ilmoittautumisesta.

Oppilaaksi ottamisessa otetaan huomioon turvallisen koulumatkan periaatteet. Oppilaaksi ottaminen perustuu yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaisiin periaatteisiin, joka kieltää syrjinnän.

Oppivelvollinen voi pyrkiä oppilaaksi myös muuhun kuin kunnan osoittamaan kouluun. Tässä tarkoitettuja oppilaita otettaessa hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Kunta voi kuitenkin päättää, että sen järjestämään opetukseen otetaan ensisijaisesti kunnassa asuvia lapsia.

3.3 Oppimisen arviointi

Arviointi perustuu opetussuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteet ja arviointiperusteet kerrotaan oppilaille. Oppilaan ikä huomioiden oppilasta ohjataan asettamaan itse tavoitteita omalle oppimiselleen. Arvioinnissa ei verrata oppilaiden suorituksia toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin tulee olla oppimista ohjaavaa. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä ja opettajan on annettava oppilaalle jatkuvaa palautetta hänen edistymisestään. Oppilaalle on annettava mahdollisuus osoittaa osaamistaan erilaisilla tavoilla. Peruskoulussa käyttäytyminen arvioidaan erikseen, eikä oppilaan käytös vaikuta yksittäisestä oppiaineesta saatavaan arvosanaan. Oppilaalla ja huoltajalla on oikeus saada tietoa opettajalta arviointiperusteiden soveltamisesta. Perusopetuksen päättöarvosanat annetaan yhdenvertaisin perustein. Koulun sisällä on yhtenäinen arviointikulttuuri.

3.4 Elämänkatsomus, vakaumus ja mielipide

Esi- ja perusopetuksessa kunnioitetaan ihmisten erilaisia elämäntapoja ja -arvoja. Ilmapiiri on erilaisia vakaumuksia kohtaan avoin ja erilaisiin vakaumuksiin suhtaudutaan yhdenvertaisesti. Syrjintä vakaumuksen perusteella on laissa kielletty. Kiellettyä on myös oman syrjivän käytöksen perusteleminen vakaumuksella. Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämänkatsomuksellisten arvojen loukkaamista. Koska epäkunnioittava suhtautuminen toisen vakaumukseen saattaa johtua tietämättömyydestä ja ennakkoluuloista, pyritään järjestämään mahdollisuuksia tutustua erilaisiin arvomaailmoihin. Varhaiskasvatuksen-, esi- ja perusopetuksen yksiköissä voi vierailta tasapuolisesti eri elämänkatsomuksellisia mielipiteitä edustavia vieraita kuten esimerkiksi uskonnollisten seurakuntien ja yhdistysten edustajia sekä yhteiskunnallisia järjestöjä. Virallisessa tiedotuksessa ja henkilökunnan antamassa neuvonnassa kunnioitetaan erilaisia vakaumuksia ja erilaisia arvopohjia. Ruokailussa otetaan huomioon vakaumukset sekä erityisruokavaliot.

3.5 Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Etnisestä taustastaan, kansallisuudestaan tai kielestään riippumatta kaikki ovat samanarvoisia. Oppilaiden, henkilökunnan ja vierailijoiden oikeutta etniseen ja kulttuuriseen identiteettiin kunnioitetaan. Oppilaan kielelliset valmiudet sekä kulttuurista otetaan huomioon opetuksessa ja hänen kieli- ja kulttuuri-identiteettiään tuetaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan tuntemaan, ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin. Tavoitteena on ohjata oppilaita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistää kaksi- ja monikielisyttä ja siten vahvistaa oppilaiden kielellistä tietoisuutta ja metalingvistisiä taitoja.

Rasismia ja etnistä syrjintää ei sallita. Tavoitteena on, että syrjintä ehkäistään jo ennalta. Syrjintätapaukset tunnistetaan ja niihin puututaan välittömästi. Monimuotoisuutta arvostavaa ja keskustelevaa toimintakulttuuria kehitetään sekä tuetaan tasa-arvoista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Pyritään huolehtimaan tulkkipalveluista, jotta esimerkiksi koulun ja kodin yhteistyötä voidaan toteuttaa oppilaan huoltajan äidinkielellä. Erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja sallitaan ja hyväksytään. Monikulttuurisuutta pidetään positiivisena resurssina, johon erilaiset ihmiset tuovat täydentävää osaamista. Monimuotoista osaamista pyritään hyödyntämään kaikessa toiminnassa.

3.6 Sukupuolen moninaisuus ja sukupuoli-identiteetti

Jokaisen ihmisen kokemus sukupuolesta on yksilöllinen. Sukupuolen moninaisuus tarkoittaa sukupuolen kokemusten, ilmaisutapojen ja kehon sukupuolitettujen piirteiden kirjoa. Sukupuolen moninaisuus on osa kaikkia ihmisiä, eikä sitä voi rajata koskemaan vain tiettyä ihmisryhmää.

Moninaiselle sukupuolen tai sukupuoleettomuuden ilmaisulle ja sukupuoli-identiteetin kehittymiselle ja sen pohtimiselle annetaan tilaa ja aikaa. Oppilaan, henkilökuntaan kuuluvan ja vierailijan seksuaalista suuntautumista kunnioitetaan. Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää ei sallita. Erilaisten ihmisten kohtaamisen ja arvostamisen kulttuuria tuetaan ja edistetään. Hyväksyvää, avointa ja sallivaa ilmapiiriä rakennetaan tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Oppilaat ja henkilökunta ottavat toiminnassaan ja tiedotuksessaan huomioon seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden. Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta kerrotaan ja keskustellaan oppitunneilla osana opetussuunnitelmia ja opetusta.

- Arjessa kuunnellaan oppilaan toivetta liittyen hänen kohtelemiseensa, nimellä kutsumiseen ja viittaamisesta sukupuoleen koulun sisäisissä, ei juridisissa rekistereissä olevissa asiakirjoissa.
- Tasa-arvolain 3 § sisältää seuraavat määritelmät:
 - Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan tässä laissa henkilön kokemusta omasta sukupuolestaan.
 - Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan tässä laissa sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla.
 - Mitä tässä laissa säädetään sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvasta syrjinnästä, sovelletaan vastaavasti syrjintään, joka perustuu siihen, että henkilön fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti naisen tai miehen. Koulun henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusosaamisen tulee olla päivitetty ja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä tehdään suunnitelmallisesti.

Sukupuolitietoinen varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus tunnistaa sukupuoleen perustuvan ja seksuaalisen häirinnän ja puuttuu siihen myös silloin, kun se kohdistuu sukupuoltaan epätyypillisesti ilmaiseviin. Yksiköillä on velvollisuus puuttua niissä esiintyvään häirintään. Sukupuolitietoisessa yksikössä on toimintakulttuuri, jossa jokainen oppilas osaa ja uskaltaa puuttua esiintyvään häirintään ja pitää häirityn puolta.

3.7 Vammaisuus ja terveydentila

Ketään ei syrjitä vamman tai terveydentilan perusteella. Ihmisen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Oppilaalla ja henkilökuntaan kuuluvalla on oikeus päättää, mitä hän kertoo yhteisönsä henkilöille terveydentilastaan tai vammastaan. Asiasta sovitaan aina oppilaan huoltajan kanssa. Yksikössä tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä tai opiskelupaikka osoitetaan yksikköön, jossa erityisjärjestelyt ovat

mahdollisia. Näistä sovitaan erikseen asianomaisen kanssa. Esteettömyys varmistetaan suunniteltaessa uusia rakennuksia tai peruskorjattaessa vanhoja tiloja. Ovien avautumismekanismit suunnitellaan siten, että kaikki voivat käyttää samoja kulkureittejä. Viestintää kehitetään kaikkien saavutettavaan muotoon.

Esteettömyys tarkoittaa

- Vaivatonta liikkumista piha- ja paikoitusalueella
- Helppoa sisäänpääsyä rakennuksiin
- Vaivatonta liikkumista ja toimimista oppilaitoksen sisällä, esimerkiksi hissit ja esteettömät WC:t
- Hyvää kuuntelu ympäristöä
- Selkeitä ohjeita ja opasteita.

4. Toiminta syrjintä – ja häirintätapauksissa

Kaikkien Ruokolahden kunnan varhaiskasvatus- ja esi- ja perusopetuksen yksiköissä opiskelevien tai työskentelevien tulee kohdella toisiaan kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Minkäänlaista henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa seksuaalista tai muuta häirintää, henkistä tai fyysistä, ei suvaita. Epäasialliseen kielenkäyttöön ja käyttäytymiseen puututaan. Yksiköllä tulee olla selkeä ohjeistus siitä, miten syrjintä- ja häirintätilanteessa toimitaan. Näistä käytännöistä tiedotetaan oppilaita, huoltajia ja henkilöstöä. Vakavimmat tapaukset ovat aina rikoksia ja niiden selvittely kuuluu poliisille.

4.1 Häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen

Häirintää pyritään ennaltaehkäisemään seuraavin toimenpitein:

- Jokaisessa ryhmässä keskustellaan häirintään liittyvistä asioista.
- Erityisesti kiinnitetään huomiota uusien oppilaiden sopeutumiseen kouluun.
- Yksiköissä on kiusaamistapausten käsittelyyn selkeät toimintaohjeet.

Häirintään puuttuminen

- Ensisijaisena vastuuhenkilönä on aikuinen, opettaja tai kuka tahansa muu henkilökuntaan kuuluva, joka on ensimmäisenä tilanteessa mukana tai kuulee asiasta.
- Keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tilanteen kulku.
- Kirjataan tapahtumat.
- Järjestetään osapuolien kuuleminen ja sovitaan, että häirintä loppuu. Kerrotaan, mitä tapahtuu jatkossa, jos häirintä kuitenkin jatkuu.
- Sovitaan seurannasta.

- Asiasta ilmoitetaan pääsääntöisesti huoltajalle ja tarvittaessa opiskeluhuoltohenkilöstölle. Suoritetaan mahdolliset kurinpitotoimet.
- Opiskeluhuolto huolehtii, että sekä uhri että tekijä saavat tarvitsemansa tuen. Mikäli kyseessä on laajempi ilmiö, päätetään yhteisistä toimintatavoista.
- Seurataan, toistuuko tilanne.
- Jos tilanne toistuu, pyydetään tekijän huoltajat tulemaan koululle ja selvittämään tilannetta ja pohtimaan, mitä tehdään seuraavaksi. Vakavammissa tapauksissa arvioidaan myös lastensuojelun ja poliisin tarve.

5. Ohjeita varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetukseen

Varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetusta järjestävien tahojen tulee aktiivisesti arvioida tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista omissa yksiköissään. Yksiköiden toiminnan kehittämiseen tähtäävä suunnitelmallinen sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävä työ tehdään aina yhteistyössä henkilöstön sekä oppilaiden kanssa. Oppilaiden tulee osallistua yksiköissä tehtävään suunnitelmalliseen työhön alusta lähtien lasten ikä ja kehitys huomioiden. Kunkin yksikön velvollisuus on selvittää miten oppilaat kokevat tasa-arvon toteutuneen omassa yksikössään. Kartoitus todellisen ja ajantasaisen tasa-arvotilanteen kartoittamiseksi voidaan tehdä oppilaiden sekä opetushenkilöstön keskuudessa esimerkiksi kirjallisen kyselyn avulla.

Kysely voidaan toteuttaa erillisenä tai osana muuta yksikössä toteutettavaa kyselyä. Kartoituksessa voidaan kysyä esimerkiksi vuorovaikutus- ja toimintakulttuurista, ilmapiiristä, opetuksesta, opinto-ohjauksesta, oppimateriaaleista, seksuaalisesta ja sukupuolen perusteella tapahtuvasta häirinnästä sekä toiveista ja kehittämideoista tasa-arvon edistämiseksi. Yksikössä tehdyn kartoituksen perusteella sovitaan kehittämiskohteet ja mahdollisimman konkreettiset toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Ne voidaan kirjata vuosisuunnitelmaan. On parempi keskittyä muutamaan kehittämiskohteeseen kuin yrittää ratkaista liian monta asiaa samanaikaisesti. Yhdessä sovittujen toimenpiteiden lisäksi on hyvä myös nimetä toimijat, toimenpiteet vastuuhenkilöineen sekä aikataulu toimenpiteille.

Esi- ja perusopetuksen yksiköillä tulee olla osana opiskeluhuoltosuunnitelmaa ajan tasalla oleva suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä.

Ruokolahden varhaiskasvatussuunnitelmassa on ohjeistus kiusaamistilanteisiin. Varhaiskasvatuksen kiusaamista ehkäisevästä työstä kerrotaan vanhemmille jo syksyisissä vanhempainilloissa sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevissa keskusteluissa.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään tarvittaessa, mutta vähintään kolmen vuoden välein. Tätä suunnitelmaa täydentää koulun lukuvuosisuunnitelma ja esiopetuksen toimintasuunnitelma.

Lähtötilanteen arviointi yksiköittäin

Yksikkökohtaisen tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

- selvitys yksikön tasa-arvotilanteesta;
- tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi;
- arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Lähtötilanteen kartoitus on suoritettu Google Forms-kyselyllä maaliskuu-toukokuussa 2024. Kyselyn tulosten perusteella on valittu kehittämiskohteet, jotka kirjataan luvuksi 2024–2025 lukuvuosisuunnitelmiin.

Varhaiskasvatuksessa on 3–6-vuotiaille tehty UNICEFin lapsiystävällinen kysely huhti-toukokuussa 2024. Kyselyn tulosten perusteella valitaan kehittämiskohteet.

Liite

1. Näitä kysymyksiä voi hyödyntää esioppilaiden kanssa keskustellessa.

Lähteet: Tasa-arvo on taitolaji –opas; Alasaari, Nea: Toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu varhaiskasvatuksessa, Tasa-arvoinen päiväkotihanke, Naisasialiitto Unioni ry 2019.

- Miltä sinusta tuntuu tulla eskariin?
- Voitko tehdä täällä niitä asioita, joista pidät?
- Onko sinulla kaverina tyttöjä?
- Onko sinulla kaverina poikia?
- Saavatko kaikki lapset tehdä samoja asioita eskarissa?
- Onko jokin asia kielletty tytöiltä?
- Onko jokin asia kielletty pojilta?
- Kohtelevatko aikuiset samalla tavalla kaikkia lapsia sukupuolesta riippumatta?
- Kohtelevatko kaverit toisiaan samalla tavalla sukupuolesta riippumatta?

- Onko eskarissa jotain epäreilua, mitä?
- Kuuntelevatko aikuiset sinua ja muita lapsia?
- Millaisissa asioissa lapsia kuunnellaan?
- Saavatko kaikki lapset olla mukana suunnittelemassa ja päättämässä asioita?
- Mitä teet, kun joku käyttäytyy inhottavasti sinua kohtaan?
- Voitko kertoa täällä aikuiselle, jos sinua tai kaveriasi kiusataan?
- Millaiset asiat pelottavat sinua eskarissa?
- Missä tai milloin et tunne oloasi turvalliseksi eskarissa?

2. Kysymyksiä tasa-arvokeskusteluun oppilaiden kanssa

Lähde: OPH, Tasa-arvotyö on taitolaji

Oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa käytävä keskustelu voi toimia koulun tasa-arvosuunnittelun lähtökohtana. Opettaja voi muokata kysymyksiä vastaamaan paremmin oppilaiden ja opiskelijoiden ikäryhmän tarpeita.

Tasa-arvokeskustelun aiheita

Onko koulusi tasa-arvoinen? Kohdellaanko kaikkia oppilaita tasa-arvoisesti?

Kohtelee ko opettaja samalla tavalla tyttöjä ja poikia?

- Kohtelevatko oppilaat toisiaan samalla tavalla sukupuolesta riippumatta?
- Suhtaudutko itse samalla tavalla tyttöihin ja poikiin?

Käyttäytyisitkö koulussa toisin, jos olisit toista sukupuolta?

- Voitko tehdä niitä asioita, joista pidät?
- Odotetaanko sinun tekevän asioita vain sen takia, että olet tyttö/poika/muuta sukupuolta oleva oppilas?
- Vaikuttavatko muiden mielipiteet valintoihisi?
- Voitko olla oma itsesi koulussa?

Tunnetko olosi koulussa turvalliseksi?

- Tuletko mielelläsi kouluun?
- Missä/milloin et tunne oloasi turvalliseksi?
- Pystytkö kertomaan opettajalle, jos sinua tai ystävääsi kiusataan?
- Puuttuvatko opettajat kiusaamiseen riittävän hyvin?
- Onko sinulla koulussa eri sukupuolta olevia kavereita?
- Miten tyttöjen ja poikien ystävyyteen suhtaudutaan?

Millainen on mielestäsi tasa-arvoinen koulu?

- Mikä koulussasi erityisesti edistää tasa-arvoa?
- Onko sellaisia ongelmia, joihin voisit vaikuttaa omalla toiminnallasi?
- Toivoisitko muutoksia oppitunneille, välitunneille tai koulumatkoille?

Tasa-arvokysely

Lähde: OPH, Tasa-arvotyö on taitolaji

Kyselyn toteuttajalle

Tämä kysely voi toimia koulun tasa-arvosuunnittelun lähtökohtana. Koulu voi muokata kysymyksiä vastaamaan paremmin omia tarpeitaan tai käyttää vain osaa niistä. Kysely voidaan toteuttaa, vaikka oppilaiden kanssa olisi käyty tasa-arvokeskustelu tai kyselyä voidaan käyttää keskustelun pohjana.

Ennen kyselyä opettajan kanssa voidaan käydä läpi kyselyssä esiintyviä käsitteitä. Kysely tehdään 3 vuoden välein.

Kyselyyn vastaajalle

Hei!

Tyttöjä ja poikia ei aina kohdella koulussakaan tasa-arvoisesti. Ehkä sinä olet huomannut epäkohtia, joihin tahdot muutoksia. Vastaathan huolellisesti seuraaviin kysymyksiin niin osaamme rakentaa koulustamme oikeudenmukaisemman.

- **Perustietoja vastaajasta**

Sukupuoli a) poika b) tyttö c) muu d) en halua vastata

Luokka-aste (3-9)

Viihtyvyys, turvallisuus ja koulun toimintakulttuuri

		Kyllä	Ei
B.1	Tuletko mielelläsi kouluun?		
B.2	Tunnetko olosi turvalliseksi koulussa?		
B.3	Pystytkö kääntymään opettajan puoleen, jos sinulla on huolia koulussa?		
B.4	Koulussa jokainen saa olla oma itsensä ja ilmentää sukupuoltaan haluamallaan tavalla onpa hän tyttö, poika tai muunsukupuolinen.		

Avoim vastaus

Opetus ja ohjaus

Vastaa seuraaviin väittämiin. Olet kuluneen vuoden aikana kokenut, että...

		Kyllä	ei
C.1	Oppilaan sukupuoli vaikuttaa siihen, miten opettaja kohtelee häntä.		
C.2	Oppilaan sukupuoli vaikuttaa oppiaineiden arviointiin.		
C.3	Opettajat asettavat erilaisia vaatimuksia oppilaan sukupuolesta riippuen.		
C.4	Kaikkia kannustetaan yhtä paljon sukupuolesta riippumatta.		
C.5	Opettajat sallivat tyttöjen ilmaista mielipiteitään tunneilla.		
C.6	Opettajat sallivat poikien ilmaista mielipiteitään tunneilla.		
C.7	Poikia rohkaistaan tekemään heitä itseään kiinnostavia oppiainevalintoja.		
C.8	Tyttöjä rohkaistaan tekemään heitä itseään kiinnostavia oppiainevalintoja.		
C.9	Poikia rohkaistaan tutustumaan myös perinteisesti naisvaltaisiin ammatteihin.		
C.10	Tyttöjä rohkaistaan tutustumaan myös perinteisesti miesvaltaisiin ammatteihin.		

Avoin vastaus

Oppikirjat ja muu opetusaineisto

Onko oppikirjoissa tai muissa opetusaineistoissa

		Kyllä	Ei
D.1	Perinteisiä sukupuolirooleja noudattavia tekstejä tai kuvia?		
D.2	Perinteisiä sukupuolirooleja rikkovia tekstejä tai kuvia?		
D.3	Esimerkkejä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä ja sateenkaariperheistä?		

Avoin vastaus

--

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä koulussa

Oletko viimeksi kuluneen vuoden aikana kokenut tai havainnut

		Kyllä	Ei
E.1	Vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvia ikäviä huomautuksia tai nimittelyä?		
E.2	Loukkaavaa kaksimielistä tai härskiä puhetta?		
E.3	Sosiaalisessa mediassa kuvia tai julkaisuja, jotka koit loukkaavaksi tai ahdistavaksi?		
E.4	Epäasiallisia viestejä tai puheluja, jotka koit ahdistaviksi?		
E.5	Lähentelyä tai fyysistä koskettelua, jonka koit epämiellyttäväksi tai ahdistavaksi?		
E.6	Seksuaalisia ehdotuksia tavalla, jonka koit ahdistavana tai epämiellyttävänä?		
E.7	Muuta, jonka olet kokenut sukupuoleen perustavaksi tai seksuaaliseksi häirinnäksi?		

Jos vastasit johonkin kohdan E kysymykseen myöntävästi

		Kyllä	Ei
E.8	Kohdistuiko häirintä sinuun?		
E.9	Kerroitko häirintään syyllistyneelle, että hänen tulisi lopettaa ahdistavaksi tai epämiellyttäväksi koettu käytös?		
E.10	Saatoitko häirintätapauksen koulun henkilökunnan tietoon?		
E.11	Syyllistyikö häirintään toinen oppilas?		
E.12	Kuuluiko häirintään syyllistynyt koulun henkilökuntaan?		

Jos kerroit häirinnästä jollekin koulun henkilökunnasta

		Kyllä	Ei

E.13	Ryhtyikö koulu riittäviin toimenpiteisiin asian selvittämiseksi?		
E.14	Jatkuuko häirintä edelleen?		

Oletko itse koulussasi viimeksi kuluneen vuoden aikana

		Kyllä	Ei
E.15	Syyllystynyt kohdissa E.1. – E.7. esitettyihin tekoihin?		

Avoin vastaus (Tässä voit kertoa tarkemmin häirinnästä. Jos et ole kertonut koulun henkilökunnalle kohtaamastasi häirinnästä, tässä voit kertoa mikset. Tähän voit kirjoittaa myös nimesi ja luokkasi, jos haluat, että sinuun otetaan yhteyttä häirinnän vuoksi.)

- Muuta

		Kyllä	Ei
F.1	Oletko saanut tarpeeksi tietoa sukupuolten tasa-arvosta koulussasi?		
F.2	Oletko kokenut sukupuolestasi haittaa koulussasi?		
F.3	Käyttäytyisitkö koulussa toisin, jos olisit toista sukupuolta?		
F.4	Onko koulusi tasa-arvoinen?		

Sukupuolten tasa-arvo toteutuu koulussamme seuraavista syistä hyvin/huonosti

Mitä muuttaisit koulussa, jotta sukupuolten tasa-arvo toteutuisi?

Millainen on tasa-arvoinen koulu?

Lisälukemistoa

<https://www.eimeidankoulussa.fi/>

<https://globaalikasvatus.fi/vinkit/tyyppi/materiaalit/>

<https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeuskasvatus/metodit-ja-materiaalit/>

<https://www.mll.fi/ammattilaisille/ammattilaisten-aineistot/koulujen-aineistot/tukioppilastoiminnan-aineistot/>

<https://nuortenakatemia.fi/> <https://omaoppilaskunta.fi/>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet> <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sukupuolittainen-opetus-ja-ohjaus>

[https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/opas-seksuaalisen-hairinnan-ennaltaehkaisemiseksi-ja siihen](https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/opas-seksuaalisen-hairinnan-ennaltaehkaisemiseksi-ja-siihen)

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tasa-arvoty-taitolaji>

<https://rauhankasvatus.fi/materiaalit/> <https://stm.fi/lapsistrategia>

<https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/>